

blació a l'Empordà (Font Rius, *C. d. p.*, § 336). Són errors de còpia els de la forma *Furcianus* que imprimeix *Esp. Sagr.* XLIV, 274; i XLV, 225. Alsius, p. 141 i Monsalv. XVII, 1546 hi afegeixen: *Furtianus*, -ano, *Fortiano*, en docs de 1316, 1362 i 1691.

A 1 k. O. del cap del mun. hi ha el veïnat agre. *Fortianell* (pron. *furtiánel*, a Fortià, Casac). És el que porta el nom de *Furtiano minore* en els docs. de 982 i 1130, i ja *Furtianellum* en dim. en el de 974. Surt també un *Furtiano* en un doc. de 973 de la colle. Moreau, XI, 92, junt amb noms de la Salanca: no és clar si és que en el Ross. hi hagué homònim del NL empordanès (res, però, no ho confirma en les obres de Alart ni Ponsich) o si tanmateix hi ha malentès i es tracta d'una altra cita del lloc empordanès.

Aebischer (*Top.*, 2) i ja M-Lübke (si bé amb més reserva, *BDC* XI, 29) caigué en el grosser error de voler veure en aquest NL un cas més dels derivats romans en -ANUM de NPP romans (tipus CORNELIANUM > *Cornellà*, *Marçà*): en casos així paga Aebischer la culpa del seu menyspreu de les lleis fonètiques,¹ car salta a la vista que un ll. FORTIANUM no podia donar altre resultat que **Forçà*.²

Era mostra d'una gran ignorància dels fets catalans no veure que aquí no hi ha res de romà ni de llatí vulgar, sinó l'aplicació tardana del nom de persona català *Fortià*. Aquest nasqué per un encreuament del NP *Fort* (tan corrent en tots els temps de la nostra història) —o de *Fortunius* que ja és romà— amb els noms del tipus *Sebastià*, *Sallustià*, *Macià*, *Martirià* etcètera. Com mostren els docs. citats de 971, 974 i 982, el nom propi d'aquest poble era *Palaol* (*Palatium*, com altres pobles de l'Emp., Ross., Vallès etc.), i se li aplicà tardanament, a tall de sobrenom, el conegut prenom, o nom de fonts masculí, *Fortià*, metoní-³ mia que en aquest cas acabà per borrar el nom propi, per tal com així s'evitaven malentesos amb els massa nombrosos homònims *Palol*.

Uns pocs testimonis del prenom, per il·lustrar els poc informats (hauria bastat veure els santorals). *Fortià Homatell*, inscripció en la llinda d'un mas, a St. Martí de Sobremunt 1801 (XLVI, 151.15). També AMAlcover devia estar als limbs l'any 1902, quan, rebent carta de Mossèn *Fortià Soler*, rector de Rubinat, li volia canviar el nom en **Forcià* (*BDLC* I, 170, 200). Però no és NP recent en terra catalana, car fins el dugueren dones, ja en el S. XII: «uxor mea *Fortiana*» consta en un doc. ross. de 1187 (*InvLC*, s. v.). Potser per obrir els ulls al canonge mallorquí, es va escriure un treball de Pere Llosas i Badia, p.p. la *Misc. Alcover*, 389-95, on es donen dades sobre el NP. També, fundant-se en un de Josep Ma. Roca (*BABL*), provaren tots dos d'esbrinar la naixença de la reina Sibila de *Fortià* (S. XIV). No acaben de posar en clar si era oriünda del poble empordanès. Em pregunto si el nom no le vindria de ser filla borda d'algun ric hom de nom *Fortià*?

¹ Com en tants altres casos: *Clariana*, nom comú cat., *Caçà*, *Brullà* etc., sempre amb l'afectat menyspreu de les lleis fonètiques, que ja l'haurien des-

enganyat. —² Ja Moll, xocat d'aquesta falta cardinal de mètode lingüístic, protestà (*BDLC* XIII, 1924, 244; *AORBB* II, 347). Tampoc cau en la simple solució i pregunta si podria venir d'un **FURTICIANUM*, o -ITIANUM. És clar que no, i que això hauria donat **Fortissà*; i que també s'hi oposa la doc. antiga.

FORTUNY

Veïnat al terme de la Sentiu de Sió (Noguera), entre Balaguer i Camarasa.

PRON. POP.: *fortún* (Casacuberta).

ETIM. FORTUNUS (Schulze, *Zu lat. Eigenn.*, 483).

¹⁵ Cf. el *corral del Fortuny*, al te. del Pla de Cabra (Alt Cp. Tarr.) (1964; XLVI, 16); el *pou de Fortunyo* al te. de Vila-real (Plana de Castelló) (1961; XXIX, 143); *Vilafortuny* al te. de Cambrils de Mar (Baix Cp. Tarr.), situat entre l'antic terme de Barenys i la riera de Riudoms. El lloc s'esmenta l'any 1154 (*Gran Enc. Cat.*, s. v.). Notem així mateix el cognom *Fortunyols* (Lladonosa, *Ciutat de Lleida*, 76) i la torre medieval anomenada *Avinfortunyols* i localitzada entre Almenar i Alguaire (Segrià) (*Geogr. Gen. Cat.: Prov. Lleida*, 130), els quals, amb dissimilació (*Fortunyons* > *Fortunyols*) remunten a la forma genitiva FORTUNIŌNIS. Ph. R.

El FORUM i El FORÚ

El barranc del *Forum* o *Alforum* (pron. *del forúm*, enq. de 1962, xxxi, 131.5 i 130.18) és un dels que desemboquen a la sèquia d'Antella i al riu Xúquer; és considerable i desaigua prop de la ratlla de Gavarda, 12 k. al NO. de Xàtiva, i a 5 de la frontera lingüística.

Nom d'evident origen àrabic: de l'arrel pan-àrabiga *h̄rm* 'prohibir', 'defensar', 'respectar'; molt viva i productiva en tots temps i països (de *moharram* sembla venir el cast. *marrano* 'carn prohibida' etc., *DECH*, s. v.), i en particular en l'àrab hispànic i magrebí (veg. Dozy, *Suppl.* I, 278). En el gloss. luso-àrabic de Leyden (S. XI), dóna el mot derivat *h̄urma* i pl. *h̄uram*, traduït «privilegium»; el mateix, segons *PAlc* i altres fonts medievals i magrebines, té les accs. afins «favor, honra, respeto, insignias de honra» etc.; segons l'algerià Beausnier *h̄(a)r̄úm* és el terme que usen els alcadis en llurs escrits en el sentit de 'privilegis'; l'egipci Boqtor porta *hurum* 'anatema, excomunicació'; el nostre *RMa* dóna *harum* i *harám* amb el mateix valor (d'aquí també *hareem* en el sentit de 'lloc prohibit als homes').

Probablement és aquest *al-harúm* o *al-hurúm*, que també s'usaria en l'àrab valencià, el que donà el present nom de lloc (*Al)forum*. ¿Amb quin motiu a Antella? Potser perquè la sèquia d'Antella donà lloc a moltes deliberacions comunals: d'ençà que, ja en temps de Jaume I, es treballava i deliberava sobre l'extensió d'aquesta sèquia, llavors projectada fins a Algemésí.